

Iskate vsak dan
nadelj in praznikov.
Izšel dnevno štiri dni
v tednu in nedeljo.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravljalni
prostor, 2657 So.
Lawndale Ave.
Office of Publication:
2657 So. Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904.

LETO—YEAR XVIII.

Com. lista
je \$5.00

Entered as second-class matter January 23, 1910, at the post-office
at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., petek, 4. septembra (September 4), 1925.

Subscription \$5.00
Yearly

STEV.—NUMBER 208

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

PRAVICA DO STAVKOVNIH STRAŽ PRIZNANA

Da se je zgodilo kljub sodnijski prepovedi. — Stavkovne straže so bile oproščene. — Unija smatra sodnijsko razsodbo za zmago delavstva.

New York, N. Y. — International Tailoring kompanija si je izposlovala sodnijsko prepoved proti krojaški organizaciji Amalgamated Clothing Workers Union, z namenom, da ustavi delavsko unijsko delovanje na razpisu deset blokov od kompanijskega poslopolja. Aretiranih je bilo pet stavkovnih straž, ki so bile na straži proti J. L. Taylor kompaniji, ki ima svoje delavnice v istem poslopolju kot International Tailoring kompanija. Stavkovne straže so bile obtožene, da so prelomile sodnijsko prepoved. Sodnik Levy je pa razsodil, da teh pet stavkovnih straž ni prelomilo sodnijske prepovedi.

Unija smatra ta odlok za delavsko zmago, ker delavci lahko razpostavijo stavkovne straže proti vsaki kompaniji razen proti International Tailoring družbi. Sodnik Levy je rekel pri obravnavi, da tako dalekosežnega postopanja proti stavkarjem še ne pozna. Magistratni sodnik Goodman je prejšnji teden oprostil ravno teh pet stavkovnih straž, dasiravno so advokati družbe dve uri argumentirali pred njim.

Odvetnik Max Steuer je zastopal unijo in je argumentiral, da je bila J. L. Taylor kompanija maj "ogrodje", ko je plačala posebej od International družbe \$45,414.42 dohodninskega davka. International je pa zase plačala 64,237.23. Vsaka družba ima svoje vodstvo.

Korpanijski advokati so pa trdili, da so stavkovne straže bile obremen na straži tudi proti International družbi, ko so straže Taylorjevo kompanijo. Ta argument pa ni držal, ker advokati niso mogli dokazati svojih trditvev.

Krojaška organizacija je razglasila stavko pri obeh tvrdkah, ker nista hoteli obnoviti pogodbe z unijo.

Stavka je tudi v Chicagu, ker sta družbi sklenili pogodbo z organizacijo United Garment Workers.

Stavka angleških rudarjev se razširja

Plovba parnikov med Anglijo in Francijo ustavljena. "Majestic" z Američani je odplul s pomočjo 200 stavkokazov.

London, 3. sept. — Stavka angleških mornarjev se je danes razširila na morsko ožino med Anglijo in kontinentom. Parniki, ki plujejo med Southamptonom in Havrom ter Caenom in Kanalskimi otoki, morajo počivati v lukah, ko so mornarski delavci ostavili ladje. Danes zjutraj je bila plovba parnikov med Southamptonom in Francijo temeljito paralizirana.

Mornarska stavka v Avstraliji. Novi Zelandiji in Južni Afriki zavzema vedno večje propore. Parobrodni družbi White Star Line se je večerj posrečilo poslati veliki potniški parnik "Majestic" iz Southampton v New York ob pravem času. V zadnjem trenutku je družba dobila 200 skebov, katere je preskrbelo fašistična organizacija. Stavkokazni so bili tudi bivši vojniki, ki so danes brez dela. Na parniku je na stotine ameriških turistov in postopačev, ki se vračajo domov.

Agitirajte za "Prosveto"

Pregled dnevni dogodkov

Amerika.

Katastrofa v mornarici: velika zračna ladja "Shenandoah" se je pretrgala na dvoje in 14 je mrtvih.

O izgubljenem letalu v havajskih vodah še ni sledu.

Pravica do stavkovnih straž je izvojevana.

Avtomobili ubili čez 500 oseb v Chicagu v osmih mesecih.

Grozne razmere na bombažnih poljih.

Razni načrti za rešitev premo-govega problema.

Državni tajnik Kellogg svetuje Kitajcem, naj ščitijo tujo lastnino.

Po svetu.

Spor med Jugoslavijo in Grško pride pred ligo narodov.

Stavka angleških mornarjev se razširja.

Položaj na maroškem in sirs-kem bojišču. Srbski častnik vodi rifijanske topničarje.

Velike delavske demonstracije v Mehikem mestu.

Razna zdravila za premogovno industrijo

Ekonomik Chase priporoča vladno kontrolo, centralno upravo in delitev dobička z rudarji in odjemalci.

New York, N. Y. (F. P.) — Stuart Chase, ekonomik, ki je stopil v splošni odbor za premog in velike gonilne sile, katerega je organizirala Liga za industrijsko demokracijo, je izjavil te dni glede premogovnega vprašanja sledeče:

"Vsa antracitna industrija se mora organizirati v zvezno korporacijo, ki naj vzame v svoje roke vsa premogovna posestva, uvede centralno upravo in zvezna vlada naj kontrolira cene premogu. Prebitek dobička naj se razdeli med rudarje in odjemalce premoga; zadnji bi dobili njihov delež v obliki znižanih cen. Industrija mehkega premoga mora imeti centralizirani budget produkcije v svrhu, da zadosti zahtevam odjemanja. Operatorji mehkega premoga so odgovorni za silno potrat. Nalaga države 5000 malih premogovnikov v popolnem ali polovičnem brezdolju. Nezmožnost operatorjev prižena razmere še tako daleč, da se bo 300,000 rudarjev teplo za delo v rudnikih."

ČUDNE RAZMERE V KALIFORNIJSKI JEČI.

San Francisco, Cal. — Zelo čudne morajo razmere v sankventinski ječi, v kateri je za gospodarja ječar Frank Smith, kajti že zopet je prišlo do nemirov v nji. Pri teh nemirih je bil en stražnik ubit, drugi pa nevarno ranjen. Šest kazencev, ki je skušalo pobegniti, pridejo pred sodišče zaradi umora. Oblasti naznanjajo: "Mi upamo, da bodo vsi obeseni."

Govorice se širijo, da so kazenci kar na debelo nameravali pobegniti iz ječe. Pri nekem kazencu so našli pest ključev, ki jih je "izgubil" neki stražnik. Odkar je Frank Smith postal ječnikar se stražniki vedno menjajo. Vzrok za to menjanje je lažni v politični patronaži.

Okrog sto industrijskih in političnih ječnikov se še nahaja v tej ječi in njih življenje je v vedni nevarnosti.

Kanibali v Indiji.

London, 3. sept. — Angleška policija v indijski provinci Punjab je prišla te dni organizirano bando domačinov iz rodu Pathan, katere je kradla, pekla in žrla otroke. Vodja bande, ki mu je ime Mahomed, je priznal, da je imel Mahomed, je priznal, da so ugrabili in požrli več ko 40 otrok. Med 8. in 31. julijem so pahnici starši prijavili policiji, da je izginilo 21 malih otrok.

STRAŠNE RAZ-MERE NA BOM-BAŽNIH POLJIH

Bombažni baroni nastopajo kot fevdni baroni. — Policija jim pa pomaga strahovati delavce.

Shreveport, La. — Bombažni baroni v tej okolici plačajo za nabiranje in trganje bombaža tako nizke mezde, da ne morejo dobiti delavcev. To delo opravljajo večinoma zamorci, ki rajše ostanejo doma, kot da bi tlačani bombažnim baronom akoraj popolnoma zastoj. Med temi zamorskimi delavci se je pojavila solidarnost in baroni potrebujejo najmanj deset tisoč delavcev, da pospravijo bombaž s polja.

Kadar v severnih državah podjetniki ne dobe delavcev zaradi nizkih mezd, tedaj povisajo mezde. Tako pa ni v tukajšnji okolici. Bombažni baroni si pomagajo na svoj način, kakor je bilo nekoč v navadi v srednjem veku, ko je bila uvedena tlaka in so grajski gospodari z svojimi biriči. Bombažni baroni na jugu nimajo svojih biričev, zato jim pa dobro služi policija. S pomočjo policije polove vse zdrave moške, zamorske in belopolne, seveda le siromake. In če ti ne morejo dokazati, da imajo delo, jih odženejo na bombažna polja s pomočjo groženj, da jih aretirajo zaradi vagabondaze in da bodo težko kaznovani.

Na ta način si pomagajo bombažni baroni pri množenju svojega premoženja. V severnih državah pravijo taki metodi sužnost.

Kellogg daje nasveto Kitajcem

Očetovali jih svari, da mora Kitajska sprejeti vzorno kapitalistično justico, ako hoče biti suverena država.

Detroit, Mich. — Frank B. Kellogg, državni tajnik, je v sredo v svojem govoru na tukajšnji konvenciji ameriških odvetnikov posegel v kitajske zadeve in dejal, da so Združene države pripravljene izpolniti vse obljube, ki so jih dale Kitajski na znani razorožitveni konferenci v Washingtonu, toda Kitajska mora prej pokazati sveto, da je v stanju in pri volji izvršiti tiste obljube, ki jih vrši vsaka suverena država, namreč da štiti življenja in lastnino inozemskih državljanov v svojih mejah.

Kellogg je rekel, da so Kitajci zadnja leta pokazali nekaj napredka v sprejetju modernih zakonov in reformi pravosodja, toda njihova justica še vedno ni taka, da bi zadostovala "obligacijam suverene države". Kitajska mora demonstrirati, da je varna za življenje in lastnino tujcev, nakaar bo Amerika lahko govorila o reviziji ekstrateritorialnih pogodb.

KAJ BO, KAJ?

Temperenčno mesto okuženo s saluni.

Evanston, Ill. — Stare žene so se križale, ko je tukajšnji lokalni list "News Index" prinesel vest, da je v mestu več ko sto salunov, v katerih točijo odprto opojne pijače. To mesto je vendar dom ženske kršćanske temperenčne lige, ki je bojevala silni boj za uvedbo prisilne prohibicije.

Dokler je bilo dovoljeno točenje opojnih pijač, so Evanstončani gasili svojo žejo v Chicagu in saluni so bili v Evanstonu nepoznana reč. Zdaj so se časi spremenili. Evanstončani pijejo doma, ker jim je v Chicagu težje dobiti pijačo.

550,000 radio-aparatov na ameriških farmah

Samo Illinois ima 46,000 prejemnikov v farmerskih hišah, oziroma največ v Uniji.

Washington, D. C. — Poljedelski departament poroča na podlagi zanesljivih podatkov, da je letos 550,000 radio-aparatov na ameriških farmah. Lansko leto je bilo 365,000 aparatov, pred dvema letoma pa 145,000. Zastopniki departamenta, ki so zbrali in poslali te zanimive podatke, poročajo, da farmerji ne poslušajo toliko koncertov, žogometnih poročil ali političnih govorov kolikor poročila o vremenu in tržnih cenah.

Illinois je na prvem mestu s 55,600 radio-prejemniki na farmah. New York in Iowa imata vsaka po 39,000. Druge države imajo manj in manj in na koncu je Delaware s 200 prejemniki.

Resnica se ne more dolgo prikriti

Pomorski stražniki so streljali na kitajske delavce. — Ta napad je silno razburil kitajsko ljudstvo. — Sestavljene so bile zahteve.

New York, N. Y. — Časniki, ki prihajajo sem iz Kitaja, opisujejo popolnoma v drugi luči dogodke v Nankingu, kot je poročal brozjav. Kitajski listi pripovedujejo, kako je oddelek britskih pomorščakov streljal v ti-soče mirnih stavkujočih delavcev, ki so se zbrali pred tovarniškimi vrati. Delavci so zahtevali, da se odslovljeni delavci zopet sprejmejo v delo. Zaradi te zahteve so jim pa odgovorili s svinčenkami.

Petdeset delavcev je bilo ranjenih, eden je kasneje umrl, sto so jih pa aretirali.

Bila je izvršena strašna krivica, kajti tisti, ki so streljali na mirne ljudi, so torej še druge aretirali. Zakaj? Da s strahovladno prisilijo delavce na kolena, da se molče vrnejo v staro sužnost.

Ta strašna krivica je pa razplamtela tudi potrpežljivo kitajsko ljudstvo. Dijaške organizacije, ki štejejo okrog 20,000 članov, so prevzele vodstvo gibanja in so sestavile in predložile sledeče zahteve:

1. Britska mornarica se mora takoj umakniti. 2. Kaznovati se morajo Angleži, ki so streljali na delavce. 3. Plačati se mora odškodnina ranjenim in za mrtve. 4. Britski poslanik mora javno izreči obžalovanje. 5. Britski konzul v Nankingu mora podati obljubo, da se ne bo več kaj takega dogodilo.

Aretirane stavkarje so seveda izpustili, ko so spoznali, kako je krivica pretresla vse kitajske sloje.

Brzjavke, ki so cenzurirane, prikazujejo stvar v prilog Britom, kakor da bi bili britski izkoriščevalci na Daljnem vzhodu sama krotka jagnjeta, ki nikomur ne skale vode, Kitajci pa divjaki, ki hočejo te izkoriščevalce utopiti v žlici vode.

ZRAČNA LADJA "SHENANDOAH" UNIČENA.

Pretrgala se je na dvoje v teku nevihte; 14 mrtvih in toliko ranjenih.

Cambridge, O. — Mornarična zračna ladja "Shenandoah" je bila danes zjutraj v teku velike nevihte s viharjem uničena, ko je plula nad tukajšnjim okolišcem. Ladjo je vihar tako zvil, da se je pretrgala na dvoje in zadnji konec je padel na tla v bližini Pleasant Cityja, sprednji konec je pa še nekaj časa plul po zraku in nato je padel v Sharonu, O. Kolikor je do zdaj znano, je 14 mož izgubilo življenje in ravno toliko je ranjenih.

FRANCOZI ZAMENJALI POVELJNIKE

Francija menja vrhovne poveljnike v Maroku in Mali Aziji. Situacija je še vedno slaba za Francijo. Bivši srbski častnik vodi rifijanske topničarje.

Pariz, 3. sept. — Francoska vlada je večerj odstavila maršala Lyauteya kot najvišjega komisarja v Maroku in imenovala maršala Petaina na njegovo mesto. Obenem je bil general Gammelin imenovan vrhovnim poveljnikom francoskih čet v Siriji.

S temi izpremembam v poveljstvu je francoska vlada pokazala, da je položaj še vedno kritičen za Francijo na obeh frontah v Afriki in Mali Aziji. V tem momentu preti Francozom resna nevarnost od Turkov. Ako bo Francija podpirala Anglijo v svetu lige narodov glede Mosula, se lahko zgodi, da turške redne ali neredne čete okupirajo del bagdadske železnice, ki drži skozi Aleppo; to je edina železnica, po kateri morejo Turki poslati vojaštvo v Mosul. Turška republika odločno zahteva, da se Mosul s svojimi bogatimi oljnimi vrelci priklapi Turčiji.

Kairo, Egipt, 3. sept. — Iz Jeruzalema poročajo, da general Sarrail v Siriji organizira francosko ofenzivo proti rebelnim Druzom. Francoski vojaški letalci so večerj metali bombe na Suedijo. Rebelne družbe čete so dosegle mejo Palestine. Francoske čete dnevno prihajajo v Sirijo.

Francoski poveljniki smatrajo vataško gibanje Druzov za pričetek vsearabskega rebelnega gibanja. Sultan El Atrah, vodja Druzov, se je oklical za voditelja panarabske revolucije, ki ima priporiti Arabcem neodvisnost v vseh deželah od Turčije do Egipta.

Druzi niso mohamedanci, niti kristjani, pač pa imajo neko mešano vero. Njihovi duhovni jih pozivajo k molitvi kakor mohamedanci in imajo blagoslovljeno vodo kakor kristjani, obenem pa darujejo ovce svojemu "pravemu" bogu in verujejo v reinkarnacijo kakor Hinduti.

Melilla, španski Maroko, 3. sept. — Špansko uradno poročilo se glasi, da je bilo med bombardiranjem Adjira z morja ubitih 50 vstahev in 300 ranjenih ter pet rifijanskih topov uničenih. Med mrtvimi je tudi osem belopolnih tujcev, ki so služili v Abdel Krimovi armadi kot prostovoljci. To vest so baje prinesli španski špijoni, ki so se vrnili iz Adjira.

Vohuni poročajo, da je med ubitimi tujci v Adjiru tudi neki Američan, čigar ime pa ni znano. Ostali so bili Nemci, od katerih so štirje dezertirali iz francoske tujske legije v Maroku, trije so pa bili člani nemških nacionalističnih organizacij, ki zadnje čase zbirajo in pošiljajo prostovoljce Rifijancem za boj s Francozi.

Rifijanski topovi so večinoma španski, katere je Abdel Krim vzel Špancem v teku zadnjih štirih let, ko je 20,000 Špancev padlo v begu proti morju. Rebeli imajo tudi nekaj francoskih 75-milimetrskih topov, ki so jih vplenili v okupirani postojanki ob reki Ouerghl. Abdel Krimova artiljerija je pod poveljstvom belopoltnikov in glavni poveljnik je neki bivši srbski častnik.

Španci danes uradno zanikajo vest, da je njihova ofenziva že v teku. Bombardiranje Adjira je bilo le priprava za rifijansko obstrjeljevanje Alhucemasa. Druga vest se pa glasi, da Adjir sploh ni bil bombardiran; če je bil, so granate in bombe iz zraka padale drugam, kajti mesto ni prav nič poškodovano.

Jugoslovansko-grški spor pred ligo narodov

Liga bo reševala prepir radi Soluna, ko je Grčija izčrpala vse druge inštanace.

Zeneva, 3. sept. — Poleg angleško-turškega spora glede olja v Mosulu se bo svet lige narodov, ki zdaj zboruje v Zenevi, bavil tudi z jugoslovansko-grškim sporom glede Soluna. Ta zadeva še ni bila formalno predložena ligi narodov, pride pa vsak hip.

Med Jugoslavijo in Grčijo je zadnje čase tako napeto razmerje, da se je grška vlada že začela bati oboroženega konflikta in obrnila se je na vse strani za diplomatično rešitev solunskega problema. Jugoslavija zahteva popolno kontrolo železnice med mejo in Solunom ter večje koncesije v solunskem pristanišču. Grki so ponudili gotove koncesije, katere je belgradska vlada odklonila. Nato je Grčija predlagala razsodišče in Jugoslavija je predlog zavrgla z ostro noto, češ da je tak predlog "neprijateljski", ker Jugoslavija ne mara zunanjih strank pri tem postopanju. Grška vlada je potem sugestirala balkanski arbitražni pakt, ki naj jamči mir na Balkanu. Jugoslavija ni odgovorila. Grčiji torej ni preostalo drugega kakor predložiti sporno zadevo ligi narodov.

Avto ubil čez 500 oseb v okraju Oosk

TO JE VEČ KO DVE ŽRTVI NA DAN.

Med zadnjimi žrtvami so trije otroci.

Chicago, Ill. — V torek je avto zahteval sedem žrtv v enem dnevu. Ubityh je bilo več ko pet sto oseb v tem letu, ali več ko dve osebi na dan. Število ubityh oseb je doseglo 504 do dne 3. septembra, med ko je bilo lani ubityh do tega dneva 431 oseb.

12-letni Michael Burach je skočil na tovrni avto, da se pe-lje zastoj. Na Sedem in štrideseti cesti in Zapadni avenuji je odletel z avta in padel pod drug tovrni avto, ki je prihajal od druge strani.

Smrtno poškodovan je bil 7-letni Victor Lester, ko se je igral na cesti pred svojim domom. Voznika je policija pridržala.

4-letni Louis Jackson se je igral v stranski ulici, ko ga je povozil Edward Freeman. Policija je Freemana odgnala v zapor.

19-letna Josephine Voberil je podlegla v bolnišnici poškodbam, ki jih je zadobila, ko jo je povozil avto.

Povožen je bil neznanec. V njegovem jopiču so našli vaito ime "E. A. Lest. Voznika je policija odgnala v zapor.

Frank Chomevinsky je umrl v bolnišnici za poškodbami, ki jih je zadobil, ko je vlak razbil njegov avto.

19-letni Green Powers je umrl v bolnišnici. Ko je padel s tovrnega avta, mu je počila lobanja.

Poleg je bilo več oseb hudo in lahko poškodovanih. Neko 70-letno neznanco so odpeljali v bolnišnico, ki jo je udaril avto na Glysevi avenuji.

HOTELSKI DELAVCI SO ŠE NA STAVKI.

San Francisco, Cal. — Natakarji in drugi uslužbenci se stavkajo v hotelih St. Francis in Palace. Stavkovne straže so redno razpostavljene, ki pa ne motijo stavkokazev, ki so jih najeli hotelski upravniki.

Lani so hotelski uslužbenci zahtevali povišanje mezd. Čakali so eno leto, in ko so spoznali po enem letu, da ne bo povišanja, se zastavkali.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 za tri mesece; Chicago in Okeiro \$6.50 na leto, \$3.25 na pol leta, \$1.65 za tri mesece, in za inozemstvo \$8.00.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5.00 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

"MEMBER of The FEDERATED PRESS"

138

Datum v oklepaju n. pr. (Aug. 31-25) poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

CIVILIZACIJA, ALI KAJ?

Tam iz Pariza je časnikarski poročevalec Raymond Fendrick poročal o strašnem napadu španskih in francoskih mornarskih in armadnih sil na mesto Adjir, ki je baje "glavno mesto" Abdel Krime, voditelja Rifovcev. Kaj je Adjir? Veliko naselišče, v katerem so postavljene kočje iz ilovice, zloženega kamna brez malte in šotorov. Samoposebi se razume, da Rifovci, ki so bili sposobni za obrambo, niso pričakovali sovražnika, v takem naselišču. V naselišču so ostali starci, žene in otroci, medtem ko so odrasli moški poiskali kritja zunaj naselišča, da odbijejo napad.

Na to naselišče je po vesteh poročevalca odprlo združeno špansko in francosko brodogradniško strašno ognjo iz ladijskih topov. Pri napadu na naselišče je sodeloval tudi španski nebojsenič "Don Jaimés" s svojimi velikimi topovi. Naselišče je po poročilu samo dve milj od obrežja. Ogenj iz velikih topov je bil gotovo strahovito učinkovit. Ko so nekaj časa s topovi obstreljevali to naselišče, se je dvignilo v zrak še dve sto letal, iz katerih so zmetali sto ton bomb na naselišče. Na otoku Penon so Španci imeli močne baterije, ki so bruhale tudi granate na to iz blata in platna zgrajeno naselišče.

Rifovci so se seveda branili. Toda ne iz naselišča, ampak streljali so z gorovja in po poročilu Fendricka so napravili veliko škodo posebno Špancem.

To je jedro poročila o napadu na naselišče Adjir.

Kdor čita med vrsticami, razume, da so španski generali ukazali napasti žene, otroke in starčke in jih poriniti na strahovit način, da odrasle moške prisilijo s takim peklenim početjem, da odlože orožje in prosijo za mir.

Rifovci branijo svojo neodvisnost. Oni niso šli v Španijo ali Francijo in tam napadli ljudstvo. Stvar je narobe. Španija se že veliko let trudi, da podjarmi Rifovce. Zdaj ji pomaga še Francija. Rifovci so torej v obrambi in imajo po vseh pravih, kar jih lahko naštejejo juristi, pravico do obrambe. Španski diktator in francoski državnik pa mislijo, da nimajo te pravice, ampak da imajo francoski in španski kapitalisti pravico do izkoriščanja zakladov, ki leže v zemlji, na kateri žive Rifovci raztreseni v naseliščih in kot nomadi. Zemeljske plasti so namreč bogate na raznih kovinah. Ako bi v zemeljskih plasteh ne bilo dragocene rude, bi Španija in Francija ne žrtvovali kosti enega samega pešca. Ti zemeljski zakladi vabijo španske in francoske kapitaliste v Afriko in zato so se odločili, da morajo biti Rifovci podjarmljeni. In da se ta poželjivost po zemeljskih zakladih prikrije, go-bezdajo španski in francoski državnik, da je treba Rifovce civilizirati.

Rifovci seveda ne marajo take civilizacije. Postavljajo se v bran proti osvojevalcem. To je pa osvojevalce tako razkačilo, da so pričeli požigati rifovska naselišča in ubijati starčke, žene in otroke.

Tako početje prav zanesljivo ne bo utrdilo med Rifovci prepričanja, da Evropejci prinašajo civilizacijo. Ravnotako ne bodo Rifovci verjeli, da krščanstvo uči ljubezen, krotkost in mir. Rifovci so namreč mohamedanci in prepričani bodo ostali, da je njih vera boljša od krščanstva. Odpor Rifovcev se bo torej povečal. Prišli bodo do zaključka, da je bolje, če padejo na bojiščih za obrambo svojega ognjišča, kakor da se pokore tujim osvojevalcem, katerih grozovitosti so okusili v polni meri.

Francoski in španski "državniki" tega ne razumejo in mislijo, da žive še vedno v onih časih, ko so napoli civilizirana ljudstva lahko pestili z nasilnimi metodami. V svoji kratkovidnosti ne vidijo, da se odpor širi in veča, in da vre med vsemi ljudstvi po severni Afriki, Mali in Centralni Aziji do Indije in gri do Kitaja. Ta ljudstva so sita civilizacije, ki jim jo prinašajo evropejski osvojevalci.

JAVNA GOVORNICA

Glasovi članov S. N. P. J. in
čitateljev Prosvete.

So. Chicago, Ill. — Trunk se grozno togoti nad kranjskimi Janezi, ker mu niso priložili župnišča na Koroškem in so ga raje poslali v Ameriko, da tukaj gara noč in dan za franciskane. Iz tega je razvidno, kako si mož želi nebes na zemlji. Med koroškimi hribovci bi bila kajpada izborna kupčija z lesenimi bogovi.

Ker je v št. 97 pisal o junatstvu kranjskih Janezov, mu povem nekaj o junakih njegovega kalibra. Leta 1917, ko sem bil pri šturm ali juris bataljonu na Doberdolski planoti, smo dobili nekake jutra povelje za naskok. Imeli smo tudi feldkurata (vojaškega kaplana) v kamnati votlini, kjer smo imeli svoj stan. Ker smo bili sami Janezi, torej katoličani, nam je pater ponudil spoved pred odhodom v järke. Postavili smo se v vrsto, pater je pa stopil na visok kamen in lepo spovedal vse razun tistih, ki so spoved odklonili. Po spovedi nam je napravil pridigo in nas navduševal za boj. Obetal je nebesa. Rekel je, da kdor umrje na bojnem polju, pojde naravnost v nebesa.

Komaj je pater to izrekel, je zagrmelo; polentar je iz cropila apustil dve bombi v sredo med Janeze, ki so poslušali sleparja. Stizideset Janezov je pri tisti priči poletelo v nebesa, 140 je bilo hudo ranjenih. Pater je pa spustil svojo kapo na zemljo in je tako neusmiljeno ubral preko hriba, da se je kar grmčevje vilo pred njim. Ko je prišel čas, da gremo skupaj v nebesa, je pa mrcina ušel, pustil nas je v krvavi dolini. Od tistega časa Janezi niso več verjeli v nebesa, pač pa v pekel na zemlji.

Trunki! Trunki! Svetujem ti, da bo boljše, če zapreš svoja usta. Ako hočeš, ti jih še več povem. — Kranjski Janez.

Farrell, Pa. — Dan za dnem so prihajali brzjavljivi od naših slovenskih romarjev iz Rima. Prva brzjavljiva se glasi: Po čudnem naključju smo prišli na vlak v Rim skupaj s papešom. O njem pripovedujejo, kako odličen gospod je, prijazen z njimi in kako veliko jim je pomagal v Rimu. Dovolil jim je celo vstop v cerkev starega Jupitra in vstop k svoji maši. Komendant črne armade se je z njimi ljubeznjivo razgovarjal v nemščini. Ko so mu izročili krasno vezano zadnje letnike ameriških slovenskih listov, je med njimi vzel v svoje prevzete roke "Ave Marijo". Rekel je: Ta list pa že davno poznam. Oblika je sicer krasna, ali čita pa se v njem jako slabo.

Tonček Pogrebnič je ob tej priliki izročil tudi precej krasnih dolarjev, kar je še bolj po-spešilo veselje svojega očeta.

Druge brzjavljiva pa se je glasila: "Preserje pri Borovnici, dne 26. julija. Na Jakobovo nedeljo smo se zbrali na Zalošni gori v preserski fari. Tone Grdina, vrhovni predsednik K. S. K. J. in pogrebnič v Clevelandu, je mislil držati daljši govor. Toda pogled zločja! Komaj je stopil iz vrst občinstva, pripril se je izmed množice nenadoma kranjski žandar z nasajenim bajonetom in zakričal je: To je politični šod! Prepovedujem dalj-no govorjenje. Imam ukaz, da preprečim ta šod. Te kranjske propalce so tako nesramne, da prepovedujejo celo meni pozdraviti svoje rojake. Da, brezverci v Preserju, zamašili ste usta meni, počakajte malo, prokleti kranjski jančarji, jaz vam bom usta zamašil takrat, ko bodo prišli vaši poslanci te države prositi podaljšanja plačevanja dolgov. Nikomur več iz Jugoslavije ne bom dovolil govoriti v Ameriki. — Jakob Jert.

Smithdale, Pa. — Zalošnega srca naznanjam, da nam je smrt ugrabila devetletno hčerko Frido Mann. Mali s štirimi otroci je šla na obisk v Snoten, Pa. Vračajočim nazaj se je pripetila nesreča. Blizu Pittsburga je vlak od Baltimore in Ohio železnice udaril ob njihov avtomobil in vse težko poškodoval, imenovana hčerka pa je bila ubita. Pokojnica je pripadala v mladiški po-

delek društva št. 64 S. N. P. J. v West Newtonu, Pa. Iskreno se zahvalimo vsem za tolažbo v uri žalosti dne 17. avgusta. Pogreb se je vršil dne 18. avgusta v West Newtonu. Žalujoci ostali: Joe in Ani Mann, starša, brata Edward in Joe ter sestri Mari in Ani, vsi v Smithdalu, Pa.

LABOR DAY

(Po G. R. Kirkpatricku.)

Bodimo odkritosrčni!

Delavski praznik kot simbol nečesa, kar šele pride, je nekaj krasnega, skoraj veličastnega.

Delavski praznik kot simbol za reči, ki jih imamo, je pa prevarna, žaljivo oponašanje.

Kadar bo delavstvo svobodno, končno svobodno, se bo veselilo vsaki dan.

Delavstvo se sedaj veseli, ali se skuša veseliti samo en dan v tristo petinšestdesetih, kar pomeni še stopnjo delavske suženosti, brezno ignorance, težo duha, temo vizije in votlost praznega veselja.

Delavska sila je zvezana z vrvo-jo uboštva, ne uboštva žepov, temveč uboštva na znanosti, jalovosti filozofije, nerodovitnosti idealov in ničevosti smotrov. Pa si skušajte doznati, kaj so smotri delavstva v Združenih državah. Ali niso nameni tega delavstva zato, da bi ostali v mezd-nem suženstvu pod kapitaliz-mom za vedno? To in samo to naj ostane ameriškem delavstvu za vedno!

Ta, ravno ta revščina namena je delavski poraz v industriji, intelektualni glad, socialno prokletstvo in duševno porušenje.

Delavski praznik v Združenih državah je zanimiva gesta po-guma in samozavesti, ki jo je na-pravil mogočen, a še nelzmirom-slaboten in strahopeten mezdni suženj, nedolžno ne zavedajoč se svojega suženjstva in suženjske zgodovine delavstva. Ta delavec se ne zaveda akoci vekomle trage-dije razrednega boja, ne ve, da ta razredni boj se še bje in da je prestrašeno in varano delavstvo še vedno njega žrtve.

Delavstvo v Združenih državah je mogočno po številu, močno po dohodkih (primeroma), močno v političnih privilegijih in v virih, da se oboroži z vse pre-magljivim časopisjem svojega lastnega razreda.

Ampak delavstvo te dežele ni mogočno v svojem ponosu. Delavstvo v Združenih državah je šibko, brezupno slabotno v svoji pomilovalni skromnosti, kratko-vidnosti in nezadostni znanosti industrijalnih zgradb in njih nameni. Politično znanje ameri-škega delavstva je plitko, ne ve, da je to umetnost samoobrane s pomočjo organizirane lastne politične sile. Delavstvo v Zdrue-nih državah je slabotno v svo-jem spoznanju, kaj je v resnici življenje v tej najbogatejši de-želi pod solncem. Kaj bi bilo lah-ko življenje za delavca in kaj bo v deželi s tako ogromnim boga-stvom?

Delavstvo te dežele ponavlja fraze o demokraciji in, žal, igno-rantno sprejema industrijski de-apotizem in kapitalizem, mezdni sistem z njega mezdni suženj-stvom kot končno formo indu-strijalne evolucije! Ameriško de-lavstvo pozdravlja z zasmehom in psovanjem tiste, ki mu prina-šajo vesel val večje svobode, večje demokracije, boljše bla-gostanja in prijateljstva, lepše bodočnosti in smotrov za vse, ki kopljejo kurivo in rudo, orjejo in sejejo ter obdelujejo polja, seka-o gozdove in hlapčujejo po ža-gah. Ameriško delavstvo je ala-botno v svoji lahki zadovoljivo-sti, s plitkim življenjem in na-domestkom prilivovanja za pra-vico.

Delavstvo se zdaj nekoliko ve-seli en dan v trisostpetinšestde-setih, kar potrjuje, da med 365 delavci ni več kakor eden, ki vi-di dobo, katera bo šele prišla. Prišla bo nova doba, nov družab-ni red, v katerem bo vsak dela-vec vesel vsaki dan, industrijal-no bo prost, socialno priznan, in-telektualno zrel, duševno široko obzoren in fin v svetovnoširnem bratstvu. Zalošna a resnično je, da ni več kakor eden izmed 365 delavcev, ki se zaveda vsega te-ga, vidi naprej dan, ko delavski

praznik ne bo več zasmehovanje in oponašanje, temveč bo postal nekaj najvišjega v dobi pravice in veselja.

Ameriška zgodovina v septembru

II.

15. septembra 1789. — Rojst-ni dan Jamesa Fenimera Cooper-ja. — Rodil se je v Burlingtonu, N. J. Bil je največji izmed ranih romanopiscev Amerike. Njegova prva novela "Precaution" ni i-mela uspeha. Njegov drugi ro-man "The Spy", izdan l. 1812, (Vohun) je pa doživel ogromen uspeh. Spisal je vsega skupaj 67 knjig, polovica katerih so roma-ni. Njegove najbolj znane pove-sti so "The Spy", "The Pilot", "The Last of the Mohicans" (Zadnji Mohikanec), "The Red Rover" (Rdeči klatež), "The Deerslayer" (Ubijalec jelenov). Cooperjeve knjige so bile preve-dene v glavne kulturne jezike. Mladina mnogih generacij je u-živala z naslado njegove indijan-ske povesti.

17. septembra 1796. — Wash-ingtonova poslanica ob slovesu. — S pomočjo Jamesa Madisona je Washington pripravil slovesno poslanico (farewell address), ki naj bi se obelodanila ob njego-vem slovesu iz javne službe, kar je po njegovem pričakovanju moralo biti 4. marca 1793 ob zvršetku njegovega prvega četir-letja predsednikovanja. Ali ves narod je zahteval, naj bo izvo-ljen vdruči, tako da se je Wash-ington udal in je bil izvoljen za druga štiri leta. Dne 17. septem-bra 1796 je priobčil svojo sloves-no poslanico. V tej famozni in zgodovinski poslanici je Wash-ington kot "star in udan prija-telj" nagovoril one, ki "po roj-stvu ali po svoji izbiri so dr-žavljeni skupne domovine". V kratkih besedah sledeče so neka-tere izmed modrih in plemenitih misli, ki jih je Washington z največjo resnostjo naslovil svo-jim sorojakom:

Svoboda v Ameriki se mora ohraniti potom edinstvi in brats-ke ljubezni. Vsak narod mora storiti kar je prav, ravno kot vsak poedinec, in biti pošten na-pram drugim narodom. Pravica in dobra volja morata biti vodil-ni sili vsakega naroda. Vse, kar je plemenito v človeku, to zahteva. In to bo Ameriki ponudilo slavo, da postavi dober vzgled drugim narodom.

V onih dnevih so Amerikanci imeli v svežem spominu grozote na domačih tleh. Ali nevarnost vojne je vedno obstojala. Zato Washington v svoji poslanici svari pred duhom militarizma in strastjo za vojsko in vojaško slavo. Vojna strast, rekel je, je morila miru in vsake sreče. Nalaga ogromno breme dolga na narod — breme, ki se jako ne-generozno prenaša na one, ki se ni-so še rodili, na njihove sinove in sinov sinove. Vojna pa je tudi poseben sovražnik svobode. Za srečo in mir Amerike ona se na-haja daleč od interesov in pre-pirov drugih veleisl. Z njimi A-merika naj ne bo politično niti preveč prijateljska ni sovražna. In tako ako ne bomo imeli ni za-veznikov, ni velike vojske, stre-mišči po vojni, ni tujih interesov, ki bi provzročali težave, bo A-me-rika uživala prijateljstvo vseh narodov, trgovala z njimi brez strahu in razvila svoje gospo-darstvo.

22. septembra 1776. — Tega dne so Agleži obesili Nathana Haleja kot vohuna v New Yorku. Hale je bil 21 let star in stotnik v ameriški vojski pod Washing-tonom. Prigostovoljno se je prija-vil, da se bo prismuknil v bri-tanski tabor na Long Islandu in Manhattanu, da dobi nekatere informacije, ki jih je Washing-ton potreboval. Preoblekel se je in se izdajal za šolskega učitelja lojalističnega mišljenja. Obiskal je vse angleške tabore in pri-tem si zabeležil narise trdnjav. Vračal se je v ameriški tabor, ko so ga ujeli in preiskali; v nje-govih čevljih so našli obdobju-če dokumente. Prihodnji dan ob-zarji je bil obesen v New Yorku. Njegove zadnje besede so bile: "Zal mi je, da imam le eno živ-ljenje, da ga podarim svoji do-movini." — F. L. L.

ZARKOMET

Veliki ljudje.

Casopisi so začeli objavljati i-mena davkoplačevalcev in vose hodninskega davka, ki je bil plačan za preteklo leto. (Mimo-grede sramežljivo priznam, da mojega imena ni na listi; to vse-kakor pomeni, da še ne spadam med koritarje.) Večinoma veli-ka imena — velika zato, ker se za njimi vrste velike vsote. Člo-vek ni dandanes, zlasti pa v na-šem carstvu dolarjev, velik po-delih, marveč po žepu. To je na-ša dolarokracija, nova kasa bolj-ših ljudi.

Naš prvi velikan, najvišji do-larokrat, je seveda mister Rocke-feller mlajši. On je plačal največ dohodninskega davka, nekaj več šest milijonov dolarjev. (Ta "ne-kaj" znaša \$277,669, ampak to je gospodu Rockefellerju toliko kot meni 76c.) Vseota davka znači, da je revež lani a težko muko pri-garal več sto milijonov dolarjev dohodkov. Velik mož!

Velik velikan v Chicagu je Arthur W. Cutten, kralj pšeni-ce. Plačal je \$540,000 davka, pšeniča, s katero trči Cutten na žitni borski ne raste v Chicagu; raste bogvekje tisoč in dvatisoč milj proč od Chicaga. Imena far-marjev, ki pridelujejo pšenico, niso na davčni listi — kakor niso imena oljnih delavcev, ki polni-jo Rockefellerjeve skrinje — za-to pa je Cuttenovo, ki ni pride-lal niti enega zrna, požel pa je milijone bušljev v sijajni čikaški pisarni. Velik mož!

Lista je dolga, ker je dosti ve-likih ljudi. Ti velikani večinoma odločujejo, da mi mali ljudje ne plačujemo dohodninskega da-vka, oziroma k večjemu par cen-tov. Kdor je prost davka, je prost dohodkov.

Se eno ime je treba omeniti. To je naš prezident, mister Ku-lič. Plačal je \$14,091 davka, lani pa \$6643. Kuličevi dohodki so se torej v enem letu več kot podvo-jili, dasi mu kongres ni povzila plače. Odkod dohodki? Aha, se vem! Kulič rad molči in — molčati je zlato!

Škrt, škrt, škrt!

Kutaraki čečkači so vzeli po-ročilo br. Martina Železnikarja, predsednika gl. porotnega odel-ka S. N. P. J. na znanje s škri-pajočimi zobmi. To je znamenje, da še dihaajo.

Zakaj je na severnem tečaju najlepši mir?

Ce bi ne bilo bakrene in želez-ne rude v Maroku, bi ne bilo tam vojne. To si dobro zapomnite.

Pertinentna vprašanja.

Koliko je Krist računal za kr-sta v reki Jordan?

Morda je prazen.

Danes nisem pogledal v "trunk". Nič ne vem, če je ka-notri. Ako je, povem jutri. Na-zunaj izgleda "trunk" že precej razaklepetan.

Brat brata lahko najprej ubije.

Cenjeni K. T. B. i Hrvaški ko-munistični list piše, da bodo tri-frakcije na letošnji konvenciji S. N. P. J. Kar piše ta list, je brez pomena, res pa je, da goto-viti temni elementi "vrtajo od-motraj" v naši jedrnosti. Naši zuna-nji nasprotniki nas ne bodo ni-kdar premagali, toda notranji spori in boji v organizaciji jim pa lahko odpro vrata v našo tr-njavo. Delegati, imejte odprte o-či, kadar pridete v Waukegan! — Pittsburski član.

Otrok tudi pada, kadar se uči hoditi.

Polet iz Pariza v Carigrad je Moskvo in nazaj v Pariz se je obnesel. Brez nezgode je bil tudi ruski polet iz Moskve v Pekin-gu in japonski polet iz Tokija v Mos-ko.

Zdi se, da imajo ameriški le-talci največ smole. Poskusi po-let iz San Franciscu na Havaj je bil neuspešen. Eno letalo je padlo v morje par sto milj od suha, drugo se je pa izgubilo, ko je bi-lo samo še 200 milj od Havaj-skih otokov. Polet se ponovi in kajpada uspe. Eropplan je še ne-no v svojih detinskih letih.

K. T. B.

A. Kuprin:

Bezgov grm

Nikolaj Jevgrafovič Almazov je komaj pričakoval, da mu je žena odprla vrata, in ne da bi alkelel povrhnjak, je v čepici odšel v svoj kabinet. Ko je žena zagledala njegov namrgoden obraz s stisnjenimi obrvmi in z nervozno spodnjo ustnico, je takoj spoznala, da se je dogodila velika nesreča. Molče mu je sledila. V kabinetu je Almazov postal kratko minuto na istem mestu s pogledom, uprtim nekam v kot. Potem je izpustil iz rok portfelj, ki je padel na tla in se odprl, sam pa se je vrgel v naslanjač in zlobno hrustnil s sklenjenimi prsti.

Almazov, mlad neobogat častnik, je obiskoval predavanja na akademiji generalnega štaba in se je pravkar vrnil odondot. Danes je bil predložil profesorju zadnjo in najtežjo praktično nalogo — instrumentalni posnetek pokrajine.

Vse izpite je doslej prebil srečno, in samo Bogu in ženi Almazova je bilo znano, kakšnega strahnega truda je to stalo. Že vpis na akademijo se je zdel od samega začetka nemogoč. Dve leti zapored je Almazov slavnostno pogorel in šele tretje leto je z naporom vseh sil premagal zapreke. Da ni bilo žene, bi najbrž ne imel dovolj energije in bi vse opustil. No, Vjeročka mu ni dala, da bi klonil z duhom in ga je neprestano vzpodbujala. Navadila se je sprejemati vsak njegov neuspeh z jasnimi, skoraj veselimi obrazom. Odpovedovala se je vsemu nujno potrebnemu, samo da bi mogla dati možu cenen, vendar pa človeku, zaposlenemu z duševnim delom, nujno potreben komfort. Vsi akrajne potrebe je bila njegova prepisovalka, risarka, lektorica, repetitorica in beležna knjižica.

Minulo je pet minut težkega molka, ki ga je turobno motil hromi tek budilnika, davno znan in dolgočasen, ena, dve, tri—tri; dva čista uderca, tretji pa zategnjeno hripav. Almazov je sedel

v suknji, pokrit s čepico in obrnjen v stran. Vjera je stala dva koraka od njega. Molčala je. Na lepe, nervoznem obrazu se ji je poznalo trpljenje. Naposled je spregovorila ona prva s tisto previdnostjo, s katero govore samo ženske ob postelji hudo bolnega, bližnjega jim človeka.

"Kolja, kako je s Tvojo nalogo? ... Slabo?"

Skomizgnil je z rameni, ne da bi odgovoril.

"Kolja, ali je Tvoj načrt propadel? Povej vendar, potem bomo stvar skupaj pretehtali."

Almazov se je hitro obrnil k ženi in začel govoriti z razburjenim in razdražljivim glasom kot se menda govori, kadar daješ duška dolgo zadržani nejevolji.

"No da, no da, propadel, ako bi že tako rada vedela. Mar ne vidiš sama? Vse je šlo k vragu. Vso to prismođarijo", — pri teh besedah je zlobno brcnil portfelj z risbami, "vso to prismođarijo lahko takoj vržeš v peč! Pa jo imaš, akademijo! Čez mesec pa zopet k polku in še s srmo-

to! In to zaradi nekakšnega vražjega madeža ... Hudič!"

"Kakšen madež, Kolja? Ničesar ne razumem."

Sedla je na področnik naslanjača in ovila roko okoli vratu Almazova. Ni se protivil, toda gledal je v kot z razžaljenim obrazom.

"Kakšen madež? Kolja?" ga je vprašala še enkrat.

"Ah, navaden madež, z zeleno barvo. Saj veš, da nisem šel včeraj do tvoj spāt. Treba je bilo nalogo končati. Risba je imenitno osvetljena. To pravijo vsi. Zasedel sem se včeraj, utrudil sem se, roke so se mi začele tresiti, — pa sem napravil madež ... In še tako gost, masten madež. Začel sem ga brisati, pa sem še bolj zamazal. Mislim sem in misli, kaj naj napravim iz njega, pa sem sklenil, da narišem na mestu kopico dreves ... Zelo se je posrečilo in ne more se opaziti, da je bil tam madež. Prinesem danes nalogo profesorju."

"Tako, tako, m-da, toda odkod se vam je vzelo tu-le grmovje?"

Moral bi bil kar povedati, kako je stvarjo. Morebiti bi se bil samo nasmejal ... Sicer pa bi se ne zasmajal — tak okreten Nemec, pedant je. Pa mu rečem: "Tu raste res grmovje." On pa pravi: "Ne, to pokrajino poznam kot svojih pet prstov. Tu ni in ne more biti grmovja." Beseda je dala besedo in začelo se je prerekanje. Tam pa je bilo še mnogo naših častnikov. "Ako trdite," pravi, "da je na tem sedelcu grmovje, pa izvolite jutri tja jahati z menoj. Dokažem vam, da ste nepazljivo delali ali pa naravnost prerisali s karte."

"Kako pa da tako prepričan govori, da tam ni grmovja?"

"Ah moj Bog, kakaj? Kakšno otroško vprašanje! Zato, ker že dvajset let pozna to krajino boljše kot svojo spalnico. Najnesramnejši pedant je, kar jih je na svetu, pa še Nemec povrhu ... In koncem koncev se izkaže, da lažem jaz in da sem prepričljivec ... Poleg tega ..."

Ves čas pogovora je jemal Almazov iz pepelnika porabljenе vžigalke in jih lomil na drobne kosičke, ko pa je utihnil, jih je srdito vrgel na tla. Izgledalo je, da gre temu močnemu človeku na jok.

Mož in žena sta dolgo sedela v težkem premišljevanju, ne da bi spregovorila besedo. Naenkrat pa je Vjeročka z energičnim sunkom skočila z naslanjača.

"Čuj, Kolja, še to minuto morava oditi. Hitro se napravi!"

Nikolaj Jevgrafovič se je ves namršil kot od neznozne fizične bolečine.

"Ne govori neumnosti, Vjera. Mar misliš, da se pojdem opravičevati in prositi oprostjenja? To bi pomenilo podpisati svojo obaodbo. Ne delaj, prosim te, neumnosti."

"Ne, ne neumnosti," je odgovorila Vjera in udarila z nogo ob tla. "Nič te ne sili, da bi se šel opravičiti ... Stvar je priprosta. Ako tam ni takega bedastega grmovja, ga je treba posaditi, in sicer takoj."

"Posaditi?" ... Grmovje?" ... je izbulil oči Nikolaj Jevgrafovič.

"Da, posaditi. Ako si že govoril neresnico, je treba to popraviti. Napravi se, daj mi klobuk, jopico ... Ne iščeš prav, poglej v omaro ... Dežnik!"

Medtem ko je Nikolaj Jevgrafovič, ki je skušal ugovarjati, toda ne da bi ga Vjera poslušala, iskal klobuk in jopico, je Vjera hitro vlekla iz miz in omaric predale, jemala ven košarice in škatuljice, jih odpirala in metala po tleh.

"Uhani ... Niso bogve koliko vredni ... Za nje nič ne dobiš. Ta-le prstan z demantom je pa dragocen ... Treba ga bo na vsak način odkupiti. Škoda, če bi zapadel. Zapestnica ... za njo tudi ne bova dosti dobila ... stara je in upognjena ... Kje je tvoja srebrna doza za cigare, Kolja?"

Čez pet minut so bile vse dragocenosti položene v ročno torbico. Vjera je oblečena, se je zadnjič ozrla naokoli, da se prepriča, če nista ničesar pozabila doma.

"Pojdiva," je rekla naposled odločno.

"Kam pa greva?" je skušal protestirati Almazov. Takoj bo tema, do mojega zemljišča pa je skoraj deset vrst."

"Neumnost ... Pojdiva."

Najprej sta se Almazova odpeljala v zastavljalnico. Očividno je bil cenilec že tako zdavnaj vajen vsakodnevnih prizorov človeških nesreč, da ga sploh niso ganila. Tako metodično in dolgo je ogledoval prinesene stvari, da se je Vjeročka že pričela razburjati. Zlasti jo je razjezilo, da je preiskal briljantni prstan s kislino in ga cenil, ko ga je stehal, na tri rublje.

"Saj to je pravi briljant," se je razburjala, "velja tridesetdem rubljev in še to med hanti." Cenilec je z utrujenim obrazom ravnodušno zapri oči.

"To nam je vseeno, gospa. Kamnov sploh ne jemljemo," je rekel, devaje na tehnično sledeči predmet, "cenimo samo kovine." Začel pa je bila starinska in zapognjena zapestnica popolnoma nepričakovano za Vjero cenjena zelo visoko. Skupaj se je vendar nabralo okoli dvajset in dveh rubljev. Te vsote je bilo več kot dovolj.

Ko sta se Almazova pripeljala k vrtnarju, se je bela petrograjska noč že razlila po nebu in zraku kot sinje mleko. Vrtnar, Čeh, majhen starček v zlatih naočnikih, je bil pravkar sedel s svojo družino k večerji. Bil je zelo presenečen in nejevoljen zaradi poznega prihoda odjemalcev in njune čudne prošnje. Nemara je sumil kakšno mistifikacijo in na Vjerine silne prošnje je odgovoril zelo suho:

"Oprostite, toda ponoči ne morem pošiljati delavcev v tako daljavo. Ako želite jutri zjutraj, tedaj sem vam na razpolago."

Tedaj je ostalo samo eno sredstvo: povedati vrtnarju svojo zgodbo z nesrečnim madežem. Vjeročka je to storila. Vrtnar je poslušal spočetka nezaupljivo. Ko pa je prišla Vjera do tega, kako se ji je rodila misel posaditi grm, je postal mož bolj pozoren in se je parkrat sočutno nasmešnil.

"No pa naj bo," je pritrdil, ko je Vjera nehala pripovedovati. "Povejte, kakšno grmovje naj vam posadimo."

Od vseh vrst, ki jih je imel vrtnar, ni nobena odgovarjala; hote — ne hote se je bilo treba zediniti za bezgov grm.

Zaman je Almazov pregovarjal ženo, da naj gre domov. Odpravila se je skupaj z možem na mesto. Ves čas dokler so sadili grmovje, se je nervozno sukala okoli delavcev in jim bila v napotje. Šele tedaj se je dala odvesti domov, ko se je prepričala, da ruše okoli grmovja nimalo ni razločiti od trave, ki je pokrivala debelece.

Drugega dne Vjera ni mogla

strpeti doma in šla je na ulico možu nasproti. Že oddaleč, sam po živahni in nekoliko poskakajoči hoji moževi je spoznala, da se je historija z grmovjem tekla ugodno ... In res, Almazov je bil sicer ves prašen in se komaj držal na nogah od utrujenosti in glada, toda obraz mu sijal od zmagošlavja.

"Dobro! Imenitno!" je zaklical že na deset korakov v odvor na vznemirjeni izraz ženin ga obraza. "Pomisli, prijatelj, sva z njim k tistemu grmovju. In kako ga je gledal in gledalo list je odtrgal in ga položil. "Kakšno drevo je to?" vpraša. "Ne vem, Vaša Previšenost," mu odgovorim. "Ali nemara breza?" pravi. "Nemara je breza, Vaša Previšenost, mu odvrnem. Tedaj se je obrnil k meni in mi celo roko pomahal. "Oprostite, poročnik," pravi, "morda sem se začel starati, sem pozabil na to grmičje."

"Imeniten človek je ta-le profesor, in tako pameten. Kar mi je, da sem ga prevaril. Edin najboljših naših profesorjev. Znanje naravnost čudovito, kakšna hitrost in točnost v opazovanju terena — čudovito!"

No, Vjeri je bilo malo tega, kar je povedal. Priganjala ga še in še, da ji pove v podrobnostih ves pogovor s profesorjem. Zanimala se je za najmanjša tajle: kakšen je bil izraz profesorjevega obraza, s kakšnim nom je govoril o svoji starosti, kaj je občutil pri tem Kolja ...

In šla sta domov tako, kakor da razen njiju ni nikogar na svetu. Držala sta se za roke in se prestano smejala. Pasanti so nerazumljivo ustavljali, da bi še enkrat ogledali ta čudni posedek ...

Še nikoli ni Nikolaju Jevgrafoviču večerja tako dišala kot dan. Ko mu je prinesla Vjera večerji v kabinet čašo čaja, se mož in žena istočasno zasmejala in pogledala drug drugega. "Čemu se ti smejiš?" je vprašala Vjera.

"Čemu pa ti?"

"Ne, ti povej prvi, jaz potem. Tako, neumnosti. Spomni se na zgodbo z bezgom. Ti?"

"Jaz tudi neumnosti in to zaradi bezga. Hotela sem povedati, da mi bo bezg odslej v no najljubše drevo."

STANOVANJE v najem odda, za dve mali družini in cer sprednje za \$20.00 in na zadnjo pa za \$15.00 mesečno. Oglasite se pri lastniku na: Park Street, Milwaukee, Wis. (Adv.)

MEDVLADJE

SOCIALEN ROMAN.

Spisal Jože Pahor.

(Dalje.)

Opazili so, da je Rojnik zadnje čase pogosto razburjen, in prepričani so bili, da ga vznemirja izgubljena vojna posojila, v kateri je bil zabil večino svojih dobičkov zadnjih let. Razen tega ni bilo neznano, da nekateri novi stroji še niso plačani. Ves veliki polom je padel torej tudi nanj in, kakor je kazalo, z vso težo. Ko bi se bilo to zgodilo pred letom, bi Rojnik bržkone pognal po grlu še ono, kar bi mu ostalo. Zdaj pa se je lotil borbe — v splošno začudenje tistih, ki so ga poznali — in upri vse moči, da bi ga ne strlo, da bi se rešil. Nič več ni bil oni prejšnji Rojnik.

— Voda mu vre v grlo! — so se smejali delavci, ko so bili sami. — Bomo videli, ali bo vzdržal!

— Nerodna pa je le taka sprememba! Prej vsak dan praznik, zdaj tukaj v delavnici raztrgan, umazan in zdelan! Ko bi vsakega tako pritisnilo!

— Nič se ne bi poboljšalo! — je ugovarjal mož, ki je že dolgo delal v strojni. — Ko se spet rešijo, pa vse pozabijo. Bogme, ni težko pozabiti trdega dela!

A ko je bil tvorničar zopet med njimi, ko se je upiral in trudil kakor oni, se jim je vendarle zdel bližji. In ni bilo težko delati z njim. Ni ukazoval trdo, nagovarjal jih je brez osornosti, kakor znanec, bil je mehkejši, kakor so ga poznali prej.

Vreme se je ustalilo, rumenkasti listi so trumoma vršeli in njive in vode, mrzla slana se je belila po senošetih. Hoče — noče je moral Rojnik v Gorico.

Ta prekleta stvar s kožami, z mojim glupim plačlom! se je jezil še v vlaku. Seve, zdaj je vse končano, če iščem ali ne! Kože so šle in denar z njimi. Ne bi bili neumni, če bi mi zdaj priznali to terjatev! — Le senca nade ga je še izpodbujala. — Zadnji trenutki so zdaj, če hočem še kaj rešiti! Pozneje bo vse prekasno!

Najprej k vojaškemu poveljstvu, potlej k Stani! je sklenil, ko je vlak prigmel na postajo v Gorici. Peron je bil nabit z vojaštvom, šibkimi, nizkimi pešci z juga in temnimi, temperamentnimi častniki, ki so se šalili z dvignjenimi glavami. Povsod pa krik in vik, brez mere in meje, pristno življenje južnjakov. Oni mraz, ki je bil tako nenadno in tako trdo pritisnil, so bili že vsi pozabili.

S težavo se je Rojnik preril med vojaštvom in se lotil križevega pota od poveljstva do poveljstva. Pa je kmalu uvidel, da sploh ničesar ne opravi, ker so povsod šele "študirali", z drugo besedo, ker ni bilo še nikjer nikakega reda.

Škoda, če bi zamudil kosilo radi njih! si je dejal in šel obedovat, ker je bilo že pozno. Koj po kosilu si je najel voz in se peljal daleč v predmestje. Nervozno mu je utripalo srce, ko je stopil na ozko pot, na koncu katere je stala skromna hiša z leseno streho. Nekaj ga je priganjalo, pa je vendar zadržal korak in skušal zbrati misli.

Ali je Stana? je ugibal, ko je zapazil na koncu vrta dekle z otrokom. Bila je nje sestra, ki je pestovala dečka.

Stopil je v hišo, skromno opremljeno in teano, toda čisto, kamor se je ozrl. Stana je sedela pri šivalnem stroju blizu okna, globoko sklonjena nad delom. Ni opazila Rojnika, ko je vstopil, šele ko je izpregovoril, je iznenadena dvignila glavo in vstala, hkrati vsa razžarjena v obraz.

— Kaj vas prinaša k nam?

— Kako pa govoriš, Stana? Ali se ne poznaš več?

Zadržal je nje roko v svoji in ji žrl v oči.

— Ne govori mi tako, ni prav!

Stana ga je povabila v stranako sobo, ki naj bi bila nekaka sprejemnica, Rojnik si je pa kar vzel stol.

— K tebi bom prisedel, če nisi huda!

Dekle je sedlo in Rojnik je opazil, da je njen obraz bledejši kakor je bil včas.

— Kako je s teboj?

Pogledala ga je in skušala razbrati v njegovih očeh pravi smisel vprašanja.

— Mati ti je umrla!

— Ste li dobili brzojavko? — mu je naglo prestregla besedo.

— Dobil sem!

— In v Gorici ste bili na dan pogreba! — je očitala strastno.

— Da, nalašč radi tega sem bil prišel — je povedal obotavljaje se. Kako ve, da sem bil? — je mislil mučno.

— Nalašč radi tega?

Stana je povdarjala vsak zlog, grenak posameh je bil v nje besedah. Rojnik ga je dobro čul in kri mu se pognalo v obraz. Opravičeval se je, kako se je zamudil z znanci.

— Z znanci? — ga je ustavilo dekle. — Saj so vas iskali!

Rojnik je pravi vzrok zamolčal, a Stana ga je slutila in mučen dvom ji je rasel v srcu. Torej je vendarle res, kar sta ji bila tako vneto pravila oče in ded!

— Sramovali ste se nas! — je povedala naravnost in v grlu jo je tiščalo. — Nič čudnega: mi reveži, oče pa v ječi!

— Kdo me je iskal? — se je razvnel Rojnik, ki ni vedel, kaj naj odvrne. — Kdo in čemu, povej mi!

Dekle pa je molčalo in Rojnika ste pekli zadržega in sramota.

— Povej mi vendar! — je terjal in se zmehdeno opravičeval, da je bila Stana bolj in bolj uverjena o njegovi krivdi.

— Čudno, da ste se danes upali k nam! — je odgovarjala trmasto. Ni dvignila glave, ni mu pogledala v obraz, toda njen ponos se je dramil, čuti ga je bilo iz glasu.

— Zakaj se ne bi upal? — se je branil Rojnik. — Kaj drugim mari moje poti? Ali sem komu odgovoren?

Dasi je odločneje, trdneje govoril, vendar ni dekleta prepričal. Trdovratno je molčala in Rojnik je skušal zasukati neprijetni razgovor.

— Oče se je vrnil, kaj ne?

— Prekrat ga je rešil! — je dejala. Kri ji je silila v obraz, ko se je spomnila, da je bil Rojnikov avak kriv teške ječe očetove. — Vrnili se je, a dela ni dobil!

— In ti? Kako ti? Si doma? — je vpraševal.

— Saj vidite! Šivam, za silo se preživljam.

— Mnogo delaš, bržkone pozno v noč! Vidi se ti na obrazu!

Dekle si je popravilo modro martinko na prsih ter bežno pogledalo mladega moža, ki je bil gladko obrt, svež in čvrst, na videz deset let mlajši ko tedaj, ko je nosil brado. Odgovorila pa mu ni ničesar.

— Tudi jaz delam. Moram! Vojna me je vzdignila, pa me je spet vrgla, — je nadaljeval Rojnik namenoma in pozorno opazoval Stano.

— Dosti sem izgubil ob polomu, nikdar bi ne bil mislil! Saj bi ne verjela, ko bi povedal, koliko tisoč! Kakor bi jih burja vzela, en sam suneč!

Stana je nadaljevala delo kakor bi bile Rojnikove besede zanjo brez pomena. Le obraz ji je pobledeval, Rojnik je opazil, dasi je deklet zopet sklonilo glavo.

— Zdaj delam, zdaj moram vse moči napeti, da se rešim. Ko bom brez skrbi, ko bom rešen, pojdeš z menoj, ali ne?

Samo oči je dvignila, temne in globoke in skrajne. — Nikdar ne bo tega! — je čital Rojnik v njih. — Ti varaš, povej odkrito!

— Veruj mi Stana! — je dejal strastno. — Veruj mi, ker te imam rad!

Bliže se je pomaknil in ji položil roko okrog vratu, da bi jo objel, pa se mu je naglo izvila.

— Slepam sem v tvojih očeh, ali ne? — jo je vprašal užaljen. — Povej mi naravnost, bo lije bo!

Stano je zabolelo, odgovoriti mu ni mogla. Čula je iskrenost njegovih besed, toda v teh zadnjih časih po materinem pogrebu se ji je vgnedilo v srce prepričanje, da sta že čisto narazen, da jo je pozabil, kakor hitro mu je bila izpred oči. Vrnili se je res, toda čemu naenkrat ta povest o izgubah in naporih, da se reši! Ali mu je še kaj verjeti? Ali govori sploh resnico?

(Dalje prihodnjik.)

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJENA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA.

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih.

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S. N. P. J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI.

CENE ZMERNE, UNJSKO DELO PRVE VRSTE.

VSA POJASNILA DAJE VODSTVO TISKARNE. Pišite po informacije na naslov: S. N. P. J. Printery, 2657-59 South Lawndale Avenue, Chicago, Ill.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA UST-MENA POJASNILA.